

Nyt nationalregnskab for Grønland

Rapport udarbejdet for Grønlands Hjemmestyre

Bent Thage

November 2004

Indhold:

- 1. Opgavebeskrivelse og praktisk gennemførelse**
- 2. Konklusioner og anbefalinger**
- 3. Det nuværende nationalregnskab**
- 4. Datasituationen**
- 5. Metodeovervejelser**

1. Opgavebeskrivelse og praktisk gennemførelse

Opgavebeskrivelse Opgaven består i at gennemføre en undersøgelse af Grønlands Statistiks (GS) muligheder for at forbedre det grønlandske nationalregnskab. Undersøgelsen vil kortlægge de allerede etablerede statistikkers bidrag til det samlede nationalregnskab og vurdere deres kvalitet. Undersøgelsen forventes at påpege områder i den statistiske dækning, som efter en etablering vil kunne give markante forbedringer i beskrivelsen af de økonomiske sammenhænge i Grønland. Med afsæt i et nyt nationalregnskab vil der kunne etableres en økonomisk model, der kan finde praktisk anvendelse i den økonomiske planlægning.

Undersøgelsen gennemføres i tæt samarbejde med GS, som i fornødent omfang vil være behjælpelig med at fremskaffe de informationer, der måtte være behov for.

I samarbejde med GS vil undersøgelsen give et skøn for omkostningerne forbundet med etablering af nye statistikker – om muligt på alternative ambitionsniveauer.

Opgavens gennemførelse Opgavebeskrivelse blev drøftet og uddybet i forbindelse med deltagelse i et bestyrelsesmøde i Grønlands Statistik (GS) den 10. november 2004. Opgaven er primært gennemført under et ophold i Nuuk fra den 10.-16. november. Den primære samarbejdspartner har været GS, repræsenteret ved Statistikchef Lars Pedersen og specialkonsulent Finn Christensen. Sidstnævnte har været den gennemgående kontaktperson og væsentligt bidraget til, at det på den relativt korte tid har været muligt at få et overblik over området.

Uden for GS har der været afholdt møder med direktør Peter Beck, Økonomidirektoratet, direktør Kaare Hagemann og andre medarbejdere i Skattedirektoratet, afdelingschef Anders Blaabjerg (tidligere De grønlandske kommuners landsforening, Kanukoka) og analytiker Keld Jensen fra Direktoratet for Selvstyre samt med direktør Jesper Flensted Nielsen, Grønlandsbanken.

Der er aftalt opfølgning på rapportens anbefalinger i forbindelse med bestyrelsesmødet i GS den 22. marts 2005.

2. Konklusioner og anbefalinger

Behovet for et nyt nationalregnskab Der har kunnet konstateres et klart og påtrængende brugerbehov for et nyt og mere omfattende grønlandsk nationalregnskab. Efterspørgslen kommer fra flere direktorater i Hjemmestyret, fra arbejdsgiverorganisationerne samt fra private aktører som Grønlandsbanken, samt fra det Rådgivende udvalg vedrørende Grønlands økonomi. Endvidere anbefales det i Selvstyrekommissionens betænkning (Bilag 6: Økonomi og erhvervsudvikling), at der udarbejdes et mere dækkende nationalregnskab samt en betalingsbalance for Grønland.

Det utilstrækkelige datagrundlag for analyser af den grønlandske økonomi er også blevet påpeget i OECD's rapport om den grønlandske økonomi fra 1999, og af Fællesudvalget for erhvervsudvikling i Grønland i rapporten "Uden erhvervsudvikling – ingen velfærdsudvikling" fra 2003. Hertil kommer, at et

mere informativt nationalregnskab samt en betalingsbalance er vigtige forudsætninger for en synliggørelse af Grønland i de internationale organisationers statistikker.

Problemer i de nuværende beregninger Da de nuværende indkomstbaserede nationalregnskabsberegninger planlægges indstillet ved overgangen til et nyt produktionsbaseret system, tjener den gennemførte undersøgelse heraf alene til at påpege problemer, som kan være af betydning for brugerne - og ikke som et oplæg til revisioner af de nu foreliggende serier. Alt i alt har gennemgangen af de nuværende beregninger bekræftet, at de lider af en række data- og metodemæssige svagheder, som under visse omstændigheder indebærer, at de næppe kan anses at give et retvisende billede af økonomien eller dens udvikling. Hertil kommer, at beregningernes meget begrænsede omfang ikke giver mulighed for at analysere den underliggende økonomiske udvikling.

Datasituationen BNP i offentlig forvaltning og service og de offentligt ejede selskaber og nettostyrede virksomheder kan skønnes at udgøre i alt ca. 2/3 af det samlede BNP. For beskæftigelsen kan andelen vurderes at være helt oppe på 75 pct. Det offentlige konsum og de offentligt styrede investeringer har en tilsvarende dominerende rolle i økonomien. Hele dette område er dækket af tilgængelige primærdata, der har en sådan grad af pålidelighed, at de elementer af nationalregnskabet i løbende priser, der kan opstilles på grundlag heraf, som udgangspunkt vil være retvisende.

Når der hertil lægges områder som den danske stats aktiviteter i Grønland, banker og forsikring, beregning af lejeværdien i boligbenyttelse og store privatejede selskaber, som der foreligger regnskaber og beretninger for, samt ikke mindst udenrigshandelsstatistikken, er datasituationen som udgangspunkt ikke specielt dårlig i forhold til, hvad man kan komme ud for i mange andre lande. Hovedproblemet er, at data i mange tilfælde ikke er gjort tilgængelige som egentlig statistik, og at der derfor på en række centrale områder er brug for udbygninger af primærstatistikken, hvis arbejdet med nationalregnskabet ikke skal blive for datatungt.

Behovet for nye statistikker Hvad angår udvikling af ny primærstatistik vil der især være behov for at prioritere en regnskabsstatistik samt systematisk at udvikle statistikker baseret på selvangivelsesmaterialet. Det er her vigtigt at kunne adskille lønninger fra andre typer af indkomster. Endvidere vil det af hensyn til de foreløbige årlige nationalregnskaber være af stor betydning, hvis de løbende skatteindbetalinger fra personer kunne klassificeres efter erhvervstilhørsforhold, og der kunne etableres en dækkende beskæftigelsesstatistik for lønmodtagere på dette grundlag.

Det er således bredt dækkende statistikker snarere end nye statistikker på specialområder, der bør prioriteres. Dette vil bl.a. kunne bidrage til en aktuel belysning af udviklingen i de tjenesteydende erhverv. Dog bør det nævnes, at der er et klart behov for at genoptage beregningen af et rejseprisindeks (og andre prisindeks for fisk). Derimod anbefales det ikke på nuværende tidspunkt at udarbejde generelt dækkende producentprisindeks.

I en økonomi som den grønlandske er det vigtigt at kunne afgrænse det territoriale tilhørsforhold for både personer og virksomheder. Denne problemstilling er tæt forbundet med grundlaget for opstilling af en betalingsbalance.

Af egentlige nyskabelser i relation til databehovet i et nyt nationalregnskab kan nævnes en beregning og fordeling af de ikke-betalte banktjenester (FISIM), samt skøn for aktiviteten i den uformelle sektor (herunder subsistens- og naturaløkonomi). Det må anses for relevant at inddrage visse illegale aktiviteter for at få et retvisende billede af både den indenlandske økonomi og udenrigsøkonomien.

Metodemæssige overvejelser Idet det som udgangspunkt forudsættes, at et nyt grønlandsk nationalregnskab skal indeholde både en produktions- og en efterspørgselsside, står detagemæssige valg mellem et system baseret på varebalancer (commodity flow metoden) og en mere traditionel metode, hvor de enkelte nationalregnskabsvariable beregnes hver for sig. En principiel forskel mellem de to metoder angår den måde, tilgangs- og anvendelsesside bringes i balance på. I det første tilfælde sker balanceringen separat for hver enkelt vare (mikroafstemning), hvorved der automatisk vil være balance for makrobegreberne. I det andet tilfælde må balanceringen ifølge sagens natur finde sted direkte på de variable, der udgør nationalregnskabets resultater (makroafstemning), hvad der ikke kan undgå at tilfører balanceringen et vist arbitrært præg.

Fordelen ved den sidstnævnte fremgangsmåde skulle være en mindre kompliceret og dermed mindre ressourcekrævende beregningsmetode, medens varebalancemetodens styrke er en mere effektiv udnyttelse af alt foreliggende datamateriale, og herunder i grønlandsk sammenhæng i særlig grad udenrigshandelsstatistikken samt det detailkendskab til de økonomiske forhold, som enkeltpersoner på grund af økonomiens begrænsede størrelse kan sidde inde med. Da varebalancemetoden endvidere umiddelbart kan danne grundlag for en konsistent fastprisberegning samt for opstilling af input-output tabeller, og er fleksibel i den forstand, at den kan implementeres på mere eller mindre ressourcekrævende måder, er anbefalingen, at det nye system som udgangspunkt baseres på varebalancemetoden. Som et væsentligt biprodukt vil varebalancemetoden endvidere give mulighed for et opdateret vægtgrundlag for forbrugerprisindekset.

Foreløbige beregninger Det må antages, at de endelige og de foreløbige nationalregnskabstal skal udarbejdes efter noget forskellige metoder, fordi kildedata er forskellige. Hvor store forskellene i praksis bliver, afhænger i høj grad af, hvor tidligt det foreløbige nationalregnskab for et år ønskes offentliggjort. Ofte vil man se foreløbige tal fremstillet ved hjælp af en såkaldt indikator metode, hvor størrelserne direkte på offentliggørelsesniveau føres frem med udvalgte indikatorer (værdier, mængder eller priser). På grund af udenrigshandelsstatistikens centrale rolle vil et betydeligt element af varebalancering dog sikkert med fordel kunne benyttes også i de foreløbige beregninger.

SNA eller ENS Med hensyn til den formelle systemreference står valget mellem om nationalregnskabet skal være baseret på det verdensomspændende A System of National Accounts (SNA) fra 1993, eller EU version heraf Det Europæiske Nationalregnskabssystem (ENS) fra 1996. Selv om de to systemer i princippet er identiske, giver en reference til SNA mere fleksibilitet, idet en formel overensstemmelse med ENS kræver en løbende tilpasning til de ændringer, der finder sted i EU-lovgivningen, ofte betinget af meget formalistiske og tekniske diskussioner om for eksempel beregningen af de offentlige overskud i relation til Stabilitets- og vækstpagten. Det anbefales derfor, at SNA er det officielle grundlag, men at man i konkrete tilfælde kan inddrage de ofte mere

specifikke definitioner og beregningsregler, som indeholdes i ENS og tilhørende manualer, således som det allerede nu sker i den nationalregnskabsmæssige opstilling for de offentlige finanser.

Et nyt nationalregnskabs omfang Hvad angår et nyt nationalregnskabs omfang vurderes det at en opdeling på 10-20 erhverv vil være tilstrækkelig som grundlag for en relevant samfundsbeskrivelse og til de fleste analytiske formål. Anvendelsessiden bør ud over hovedkategorierne af endelig anvendelser (privat og offentligt konsum, faste investeringer og lagerændringer, samt eksport og import) indeholde en opdeling af forbruget på mindst hovedgrupperne af de funktionelle kategorier COICOP (privat forbrug) og COFOG (offentligt forbrug), og af investeringerne på arter (bygninger, anlæg, maskiner og transportmidler mv.). Investeringerne bør yderligere opdeles på hovederhverv.

Nationalregnskabets hovedkonti fra vare- og tjenestekonto og frem til kapitalkonto (hvis saldo udgøres af nettolåntagningen) bør opstilles, og da der allerede foreligger data for den institutionelle sektor offentlig forvaltning og service, kan der foretages en opdeling af den samlede økonomi på denne sektor og en restsektor. En sådan opdeling vil indebære, at alle transaktioner mellem det offentlige og resten af økonomien fremgår af nationalregnskabet, hvad der vil forøge dets analytiske anvendelighed. I den særlige grønlandske økonomi kunne det endvidere være interessant at sammenstille tal for den samlede offentlige sektor (dvs. offentlig forvaltning og service plus de offentligt ejede virksomheder).

Det vil være hensigtsmæssigt at opstille et satellitregnskab for fiskeri, hvori alle de mest detaljerede oplysninger (eventuelt helt ned på regnskabsniveau for enkelte store virksomheder) for dette område samles og analyseres. Ud over at have en selvstændig værdi, vil et sådant regnskab kunne tjene som et forsystem til nationalregnskabet og på dette centrale område sikre, at al tilgængelig information og ekspertise er blevet inddraget.

Resultaterne skal være retvisende Det er ifølge sagens natur et grundlæggende krav, at et nyt nationalregnskab skal være retvisende i den forstand, at brugerne skal kunne have tillid til, at det afspejler de faktiske økonomiske forhold. Dette indebærer ikke, at tallene ikke senere kan blive revideret eller at der ikke er områder, hvor resultaterne er af mere skønsmæssig karakter, fordi grunddata er utilstrækkelige eller helt mangler. Men det indebærer, at man ikke i beregningerne accepterer grunddata, der ud fra en realistisk vurdering (anvendelse af sund fornuft) ikke kan anses at afspejle de virkelige forhold. Udtrykt på en anden måde indebærer dette krav, at problemer i primærdata ikke er en gyldig begrundelse for at vise åbenbart utroværdige udviklinger i nationalregnskabet.

Kravene til aktualitet For brugerne er det afgørende, at de årlige nationalregnskabstal er så aktuelle som muligt. Som en tommelfingerregel vil man normalt forvente, at der foreligger foreløbige tal i løbet af det første halvår efter referenceåret. Det er dog ikke realistisk, at der kan foreligge tal for det sidst afsluttede år så tidligt, at de kan indgå i den Politisk-økonomiske beretning i foråret, men det vil være væsentligt, at de er til rådighed forud det Rådgivende udvalgs besøg i august. Man kunne tentativt forestille sig offentliggørelser af nationalregnskabet i henholdsvis juni og december i det efterfølgende år, og hvor den sidste offentliggørelse stort set skulle kunne indeholde endelige tal.

Konkret forudsættes det, at arbejdet med det nye nationalregnskab er placeret i GS, men samtidigt, at der vil være accept af, at der kan trækkes på ressourcer i alle direktorater, både med hensyn til tilvejebringelse af data og med hensyn til konkret faglig indsigt.

Bl.a. i lyset af udgangen på de tidligere tilløb til udarbejdelse af et nyt nationalregnskab for Grønland vurderes det som afgørende vigtigt, at projektet med et nyt nationalregnskab styringsmæssigt forankres på et højt niveau både i GS og hos de øvrige interessenter. Når strategien for et nyt nationalregnskab er vedtaget, er det vigtigt for troværdigheden og fremdriften, at dens implementering følges tæt. Der skal være en klart udtrykt vilje til at gribe ind med modificerende foranstaltninger, herunder ændringer i den konkrete organisering og bemanding, hvis det konstateres, at planen skrider.

Der foreslås derfor, at der nedsættes en *styregruppe* med Statistikchefen som formand og repræsentanter fra direktoraterne (primært ØD og SD), samt eventuelt organisationer, økonomisk forsknings og finansielle institutioner. Hvad angår sidstnævnte ville man i andre lande naturligt inddrage centralbanken, men i Grønlands særlige situation kunne Grønlandsbanken være en alternativ mulighed. Med styregruppens sammensætning skal det klart signaleres, at der er tale om et højtprofileret projekt, hvad der også kan have betydning for muligheden for at bemane det med kvalificeret personale.

Tidsplan Erfaringer viser, at der ingen grænser er for, hvor lang tid, og hvor mange ressourcer, der kan anvendes på udviklingen af et nationalregnskabsprojekt. I Grønlands tilfælde er det både af ressourcemæssige grunde – og for at holde det momentum, der fra starttidspunktet vil være forbundet med projektet – vigtigt, at det realiseres inden for en meget overskuelig tidsramme. Det foreslås derfor, at der satses på at offentliggøre resultater for et nyt nationalregnskab ved udgangen af 2006, omfattende endelige tal for årene 2000-2004 og foreløbige tal for 2005. Det nye nationalregnskab skal således være aktuelt fra den første offentliggørelse. Det må undgås, at der på det nye grundlag offentliggøres endelige tal, der ikke er ført helt frem med foreløbige tal, da projektet i så fald udefra vil kunne opfattes som historieskrivning snarere end statistik.

Tilbageregning Tilbageregning til årene før 2000 må betragtes som et separat projekt, der ikke må få lov til at forsinke offentliggørelsen af det nye nationalregnskab. Der ligger for årene tilbage i tiden (helt til 1955) et omfattende materiale fra tidligere beregninger eller forsøgsvisse beregninger af det grønlandske nationalregnskab. Det er imidlertid langt fra givet, at et nationalregnskab af samme omfang som det nye vil kunne etableres tilbage i tiden.

Behovet for lange tidsserier er (ud over hvad en generel historisk interesse tilsiger) især aktuelt i forbindelse med udvikling af økonometriske modeller. Der vil imidlertid være mulighed for etablering af modeller, der er mindre afhængige af lange tidsserier. Dette gælder for eksempel generelle ligevægtsmodeller, hvor kalibrering af koefficienterne kan ske på grundlag af data for en kortere periode, men også relativt enkle input-output modeller. I OECD-rapporten om den grønlandske økonomi fra 1999 anføres det således om behovet for en økonomisk model for Grønland, at der ikke nødvendigvis skal være tale om en avanceret økonometrisk model, men en simple model,

baseret på nationalregnskabsidentiteter og nogle få økonomiske "tommelfingerregler".

Ressourcer Vurderingen af de ressourcer, der er nødvendige for at udvikle et nyt nationalregnskab af et omfang og inden for en tidsramme som ovenfor skitseret må nødvendigvis blive behæftet med en vis usikkerhed – eller alternativt – foretages under nogle konkrete forudsætninger. Det ses ikke som en mulighed at omprioritere inden for GS's nuværende rammer for at frigøre ressourcer til udviklingen af et nyt nationalregnskab. Tværtimod kan der være behov for yderligere at styrke indsatsen i produktionen af primærstatistik. Hertil kommer, at den nuværende indsats på nationalregnskabsområdet er så minimal, nogle få uger årligt, at der reelt kan ses bort herfra i en ressourceplanlægning.

Som udgangspunkt vurderes det som realistisk, at projektet kan gennemføres af to velkvalificerede økonomer, der er ansat på normale vilkår og arbejder fuldtids på projektet fra foråret 2005. (Til sammenligning blev der til opstillingen af varebalancerne for 1992 anvendt godt et årsværk samt nogen ekstern bistand). Dette vil også være den minimale "kritiske masse", idet der populært sagt må være nogen at drøfte tingene med i det daglige. De pågældende skal være fysisk placeret i GS. Det er således ikke en option at have personer siddende i fx Danmark og derfra arbejde på projektet. Hvis de pågældende ikke har erfaringer med nationalregnskabsberegninger eller beslægtet statistik, vil de have behov for at kunne trække på ekstern ekspertise i den indledende fase, og måske også senere.

Da to personer udgør den minimale kritiske masse, vil der ikke være noget realistisk ambitionsniveau for beregningerne, der vil kunne realiseres ved en mindre bemanning. På den anden side vurderes det, at de metode- og omfangsmæssige anbefalinger kan implementeres med denne bemanning, forudsat en stram styring og en fastlæggelse af de overordnede principper i en tidlig fase. Et alternativ med en større bemanning ville naturligvis være mindre risikabelt, men ud fra en realistisk vurdering af de ressourcemæssige forhold foreslås dette imidlertid ikke. Skulle yderligere ressourcer ikke desto mindre blive en mulighed, skulle de formentligt fortrinsvis beskæftiges med produktion af ny primærstatistik af relevans for nationalregnskabet.

I betragtning af det særlige grønlandske arbejdsmarked for akademikere kunne projektet alternativt tænkes gennemført ved at en "head hunted" nationalregnskabsekspert arbejder i GS i fx minimum et år – eller flere forskellige eksperter i perioder af mindst et halvt års varighed. Den (de) pågældende skulle i så fald arbejde sammen med mindst et par "normalt" ansatte, der kunne have andre opgaver ved siden af, men som udgangspunkt være dem, der skal videreføre det nye nationalregnskab i løbende drift.

Endelig vil der som en nødløsning være den mulighed at købe sig til "international rådgivning" fra Danmarks Statistik (eller et af de andre nordiske landes statistikkontorer) i kombination med større eller mindre dele af de ovenfor skitserede løsninger.

Uanset den konkrete løsning må der til projektet afsættes et beløb til ekstern bistand samt til rejser og ophold i forbindelse med studieture til andre lande (fx Island) samt deltagelse i internationale nationalregnskabskonferencer.

Betalingsbalance Selv om en betalingsbalance for Grønland ikke direkte indgår i opgavebeskrivelsen, vil eksistensen af en betalingsbalance være en forudsætning for opstillingen af nationalregnskabs hovedkonti frem til kapitalkontoen (hvis saldo, nettolåntagningen, er et spejlbillede af underskuddet på betalingsbalancens løbende poster og kapitalposter). Den nye danske betalingsbalance fra 2005 giver mulighed for en spejlstatistik for de bilaterale transaktioner mellem Grønland og Danmark. Endvidere vil de danske skemaer til den nye spørgeskemabaserede indsamling af betalingsbalanceoplysninger formentligt kunne udnyttes til direkte indsamling af betalingsbalanceoplysninger i Grønland i det omfang, man måtte finde det hensigtsmæssigt. Hertil kommer, at Danmarks Nationalbank har udtrykt stor interesse for en betalingsbalance for Grønland, og efter det oplyste vil være indstillet på at yde konkret assistance hertil.

3. Det nuværende nationalregnskab

Indkomstbaserede beregninger Da de nuværende indkomstbaserede nationalregnskabsberegninger planlægges indstillet ved overgangen til et nyt produktionsbaseret system, tjener nedenstående bemærkninger alene til at påpege visse fortolknings- og dækningsmæssige problemer i de nuværende beregninger - og ikke som et oplæg til revisioner i de foreliggende serier.

De nuværende nationalregnskabsberegninger foretages alene fra indkomstsiden, og i et meget forenklet system, som forholdsvis automatisk er blevet videreført gennem en længere årrække. Selve beregningsgangen og de anvendte primærdata fremgår af formlerne i de pågældende regneark, men det oprindelige rationale for de konkrete beregningsmetoder er på flere områder uklart eller synes at være gået tabt. Resultatet foreligger i form af et samlet tal for BFI, opdelt på lønninger og bruttorestindkomst; BNP, samt beregninger, der fører frem til BNI og disponibel BNI. BNP beregnes også i faste priser

Dokumentation I GS foreligger der et i flere omgange opdateret notat "Dokumentation for nationalregnskab efter indkomstmetoden", hvor forfatteren (forfatterne) efterhånden på flere og flere punkter selv giver udtryk for, at der er problemer med om det beregnede faktisk dækker det tilsigtede, og/eller at det er uklart, hvorfor den pågældende fremgangsmåde er valgt.

BFI fremkommer som en sum af løn og bruttorestindkomst, hvor den sidste igen er opdelt i en beregning af bruttorestindkomst for selskaber (inkl. offentligt ejede quasi-selskaber) og boligbenyttelse. Da det ikke er et hovedformål med denne udredning at evaluere de nuværende nationalregnskabsberegninger, skal der her alene fremdrages nogle eksempler på konkrete problemer i de nuværende beregninger.

Løbende priser:

Beregningen af lønninger Det er uklart i hvilket omfang lønberegningen også indeholder overførselsindkomster som pensioner, og den indeholder tilsyneladende de selvstændiges indkomster (erhvervsdrivende, der ikke er organiseret i selskaber). For det første burde disse være placeret under bruttorestindkomst, for det andet indebærer B-indkomst fradraget under alle omstændigheder en undervurdering, og for det tredje er afskrivningerne allerede fradraget, hvad der isoleret set også bidrager til en undervurdering af BNP.

*Beregning af selskabernes
bruttoestindkomst*

For selskaberne baseres de hjemmestyreejede selskaber og de nettostyrede virksomheder direkte på regnskaberne. Bidraget til bruttoestindkomsten fra de øvrige selskaber beregnes indirekte ud fra den indbetalte selskabsskat, og der kan derfor være periodiseringsproblemer forbundet med denne fremgangsmåde. I beregningsmetoden for de øvrige selskaber lægges selskabsskatteprovenuet til det beregnede indkomstgrundlag, og denne sum opregnes yderligere med en faktor 1,5 - i henhold til en tidligere dokumentation var det kun indkomstgrundlaget, der blev opregnes med 1,5. Opregningsfaktoren begrundes med "skattemæssige merafskrivninger, som alene har til formål at nedsætte skattebetalingen". Baggrunden var, at der indtil Årsregnskabsloven af 2001 var frit slag for afskrivninger. Da det må formodes, at selskaberne ikke kan afskrive de samme aktiver flere gange, kan dette i princippet kun medføre en udskydelse af skatten, som efterhånden (i hvert fald ved et konstant investeringsniveau) må stabilisere sig, således at der ikke permanent kan begrundes en faktor på 1,5. Hertil kommer, at indførelsen af mere restriktive afskrivningsregler fra 2001 burde få indflydelse på dette regnestykke. Mere generelt er det ikke muligt at vurdere i hvilket omfang det resulterende restindkomstbeløb for "øvrige selskaber" er brutto. For de offentligt ejede selskaber tages overskuddet før afskrivninger og her er opgørelsen således brutto.

Det bemærkes, at den skattebaserede metode for de "øvrige selskaber" også for nogle år frem til 2000 blev anvendt for de offentligt ejede selskaber, efterhånden som disse begyndte at betale skat. Da det efterfølgende viste sig, at metoden førte til en undervurdering af de skattebetalende offentligt ejede selskabers bidrag til bruttoestindkomsten, er den regnskabsbaserede metode anvendt for alle disse selskaber fra 2001 uanset om de betaler skat eller ikke.

*Beregning af
boligbenyttelsen*

Det er ikke ganske klart hvorfor boligbenyttelsen for så vidt angår lejeboliger ikke er dækket ind af ovenstående beregninger. Beregningsmetoden er ikke gennemskuelig, og en gennemgang af ældre dokumentationer giver ingen forklaringer, udover at man på et tidspunkt har bestemt, hvad årslejen i bestemte typer af boliger skulle være, varierende fra 80.000 kr. ned til 5000 kr. Denne årsleje føres frem med bolig- og anlægsindekset. Det er ikke klart, hvorfor forbrugerprisindeksets indeks for husleje ikke anvendes her, men i ældre dokumentation refereres der faktisk til forbrugerprisindekset. Den samlede produktionsværdi synes at blive identisk med bruttoestindkomsten i branchen, og det fremgår ikke, hvorledes et råstofforbrug, herunder ikke mindst reparation og vedligeholdelse, kommer ind i billedet. I princippet bør boligbenyttelsens værdi for lejeboliger opgøres som den faktisk betalte husleje, uanset eventuelle huslejereguleringer, og der synes at være tilgængelige kilder til en sådan beregning.

*Det offentliges
bruttoestindkomst*

I statistikken for de offentlige finanser forekommer der en bruttoestindkomst i offentlig forvaltning og service (i regnskabstallene for 2002 i alt 327 mio.kr.), som definatorisk er lig med afskrivningerne. Denne post skulle have været lagt til i beregningen af BNP i henhold til den nuværende metode, men dette gøres ikke.

FISIM

Der er ikke foretaget noget fradrag for FISIM. Da alene Grønlandsbankens samlede nettorente- og gebyrindtægter i 2002 var på 154 mio. kr. (iflg. Statistisk Årbog), kan den samlede FISIM, inkl. på lån optaget i udenlandske banken, anslås til mindst 200 mio. kr.

<i>Uformel økonomi</i>	Der er ikke noget tillæg for uformel økonomi (herunder subsistens- og naturaløkonomi), hvad man ville forvente, når kilderne i øvrigt er skatte- og regnskabsstatistik.
<i>BNP undervurderet</i>	På baggrund af denne summariske gennemgang vurderes det, at de nuværende BNP-tal indeholder en vis undervurdering af det faktiske BNP i Grønland.
<i>Faste priser:</i>	
<i>Summarisk beregningsmetode</i>	Beregningen af BNP i faste priser sker ved at BNP i løbende priser deflateres med det samlede forbrugerprisindeks. Denne meget summariske beregning er af mange grunde problematisk, og giver i virkeligheden ikke det fastprisbegreb, man normalt anvender for BNP, jf. nedenfor. Konkret er det ikke begrundet, at der tages et uvejet gennemsnit af forbrugerprisindeksene for jan/juli/jan. Forventningen ville være, at juli indekset skulle have dobbelt vægt i forhold til de to januar indekser.
<i>Bytteforholdet og BNP</i>	Når fastprisberegningen foretages direkte på grundlag af indkomsterne, skal man være opmærksom på, at det kun er i det tilfælde, hvor der ingen bytteforholdsgevinster eller -tab er, at dette kan ses som en (meget grov) approksimation til en deflatering fra produktions- eller efterspørgselssiden. Kun under denne forudsætning kan de beregnede fastprisværdier anvendes som et mål for væksten i BNP, således som det normalt opfattes.
I 2003-rapporten fra det Rådgivende udvalg vedrørende Grønlands økonomi er der i Appendiks til kapitel 2 foretaget nogle beregninger af bytteforholdsændringernes betydning mellem 2001-02 og 2002-03. Målt i forhold til BNP er bytteforholdsgevinsterne henholdsvis -3,12 og -1,06 pct. Med disse bytteforholdstab som udgangspunkt vil man vil få det 'korrekte' mål for den økonomiske vækst ved at forøge de reale vækstprocenter for BNP, der nu er beregnet for Grønland, med værdien af disse procenter med modsat fortegn. Fra 2001 til 2002 er BNP således steget med ca. 1,6 pct. i stedet for et fald på 1,5, og fra 2002 til 2003 skal vækstraten beregnet ved den nuværende metode tillægges ca. 1 pct. Kommentarerne til de meget svingende vækstrater i Grønlands BNP i Udvalgets rapport (s. 12) tyder dog ikke på, at implikationerne af den nuværende deflateringsmetode er indgået i udvalgets vurdering af den grønlandske økonomi. Hvis man går tilbage i tiden vil det være interessant at undersøge, hvor meget af de store udsving i BNP vækstraterne, der kan forklares med bytteforholdsændringerne.	

4. Datasituationen

<i>Den store offentlige sektor</i>	For 2002 er det samlede BNP i Grønland beregnet til 9.178 mio. kr. BNP i offentlig forvaltning og service kan anslås til noget over 3 mia. kr. og i de offentligt ejede selskaber og nettostyrede virksomheder til andre 3 mia. kr. Dette indebærer, at ca. 2/3 af det samlede BNP ligger i den offentlige sektor (offentlig forvaltning og service og offentligt ejede virksomheder tilsammen). For beskæftigelsen vurderes andelen at være helt oppe på 75 pct. (OECD-rapporten). Det offentlige konsum og de offentligt styrede investeringer har en tilsvarende dominerende rolle i økonomien. Hele dette område er, uanset hvad der kan være af fortolkningsproblemer mv., dækket af tilgængelige primærdata, der har en sådan grad af pålidelighed, at de elementer af nationalregnskabet i løbende priser, der kan opstilles på grundlag heraf,
------------------------------------	--

næppe kan undgå at blive retvisende. Det noteres specielt, at offentlig forvaltning og service er fuldt dækket af en nationalregnskabsbaseret statistik, der vurderes at være af høj kvalitet og fuldt ud lever op til internationale normer.

Andre områder med gode kilder Når der hertil lægges områder som den danske stats aktiviteter i Grønland, banker og forsikring, beregning af lejeværdien i boligbenyttelse, samt store privatejede selskaber, som der foreligger regnskaber og beretninger for, er datasituationen som udgangspunkt ikke specielt dårlig i forhold til, hvad man kan komme ud for i mange andre lande. Hovedproblemet er, at data i mange tilfælde ikke er gjort tilgængelige som egentlig statistik.

Udenrigshandel med varer og tjenester Endelig har udenrigshandelsstatistikken en kildemæssig betydning, der er større end det normalt er tilfældet i et samfund. Dette skyldes at hele vareforsyningen stort set importeres, hvad enten det drejer sig om råstoffer til erhvervene, konsumvarer eller investeringsvarer. På trods af de aktuelle problemer med tærskelpostens forsvinden, og dermed en undervurdering af importen på 200-300 mio. kr. årligt, samt det forhold at e-handel for Grønlands vedkommende må antages at udvise en særlig kraftig vækst, vil importstatistikken fortsat være en central kilde i nationalregnskabsberegningerne. Det er imidlertid vigtigt, at GS er i løbende kontakt med Toldfunktionen i Ålborg og toldmyndighederne i øvrigt med henblik på aktivt at sikre kvaliteten af udenrigshandelsstatistikken. Dette vedrører også cif/fob problemet for importen, som repræsenterer en glidende overgang til udenrigshandel med tjenester, hvor der er alvorlige mangler i dækningen – et forhold som dog ikke adskiller sig fra, hvad man har måttet leve med i de fleste lande indtil de allerseneste år. Jf. omtalen af betalingsbalancen nedenfor skulle den nye danske betalingsbalance fra 2005 kunne give nogle positive afsmitninger til Grønland.

Energistatistik Energiområdet er generelt godt dækket, og i relation til etableringen af et produktbaseret nationalregnskab er det fuldstændige regnskab over tilgang og anvendelse af energiprodukter, som nu årligt foreligger som "Grønlands energistrømme" et vigtigt input. Disse energibalancer, der fuldt ud lever op til internationale normer, kan betragtes som et satellitsystem til nationalregnskabet.

Prisstatistik Forbrugerprisindekset detaljerede prismateriale antages at være retvisende for de varer og tjenester, der er omfattet. Det forhold at vægtgrundlaget refererer sig tilbage til 1992 vil ikke være afgørende ved deflatering i et varebalancesystem, hvor det er de enkelte priser, der anvendes. Der foreligger endvidere et prisindeks for bygge- og anlægsomkostninger, der dækker omkostninger ved byggeri af enfamiliehuse samt udgifter i forbindelse med anlæg af vej og installation af vand og kloak. Ud over at der, som tidligere påpeget, er et behov for at genoptage beregningen af et rejseprisindeks (og eventuelt prisindeks for betydende fiskearter), behandles problemer i relation til prisstatistik ikke i denne rapport. I den periode, det tager at etablere et nyt nationalregnskab i løbende priser, vil der være tid til nøjere at vurdere prisstatistikken og behovene i relation til fastprisberegningen.

Behovet for ny statistik og nationalregnskabet De positive sider, der kan identificeres ved den nuværende datasituation indebærer naturligvis ikke, at der ikke er behov for væsentlige udbygninger af den grønlandske primærstatistik i forbindelse med planerne om udarbejdelse af et nyt produktionsbaseret nationalregnskab. Det er imidlertid vigtigt, at disse behov ses som netop primærstatistiske behov i deres egen ret, og ikke

noget, der skal etableres alene af hensyn til nationalregnskabet. Således har ethvert veludviklet land behov for at kunne analysere sin erhvervsudvikling, både mht. økonomi og beskæftigelse uden i hvert enkelt tilfælde at skulle opbygge informationerne ud fra de basale statistikkilder. (Strukturstatistik). På samme måde er der et behov for løbende at kunne følge udviklingen i lønninger, priser, detailomsætning og andre korttidsindikatorer (konjunkturstatistik) uden hensyn til, hvornår eller på hvilken måde de måtte blive anvendt ved fremstillingen af nationalregnskabet.

*Behovet for
erhvervsoplysninger*

I rapporten "Uden erhvervsudvikling – ingen velfærdsudvikling", afgivet af Fællesudvalget for erhvervsudvikling i Grønland i oktober 2003, opstilles det som et overordnet mål at Grønland skal have en årlig realvækst i den private sektor (inkl. offentligt ejede markedsmæssige virksomheder) på mindst 5 pct. om året. Det fastslås endvidere, at det skal være muligt løbende at følge op på målopfyldelsen. På denne baggrund konstaterer udvalget (s. 10): "Fællesudvalget har i sine bestræbelser på at opstille sådanne kvantificerbare mål fundet det påfaldende, hvor mangelfuldt datagrundlaget er i Grønland på helt centrale områder, ikke mindst på erhvervsområdet" ----- "Dette forringer mulighederne for at målrette og planlægge nødvendige langsigtede initiativer. Derfor vil fællesudvalget anbefale, at datagrundlaget tilvejebringes, og der skabes fundament for at kunne overvåge og derved styre og styrke udviklingen".

OECD-rapporten 1999

Ovennævnte rapport påpeger dermed de samme mangler i statistikken, som OECD-rapporten: "Grønlands økonomi: En strategi for fremtiden", fra 1999, kommer ind på. Samtidigt udtrykkes der dog i OECD-rapporten forståelse for, at det ud fra et omkostningssynspunkt er fornuftigt ikke i Grønland at prøve at producere alle de typer af statistik, som findes for de store lande, fordi produktionen af statistiske data er et område, der er karakteriseret ved stordriftsfordele. På denne baggrund peges der på, at beskæftigelsesstatistik, en betalingsbalance og et komplet nationalregnskab vil være nyttigt for de økonomiske beslutningstagere i såvel den offentlige som den private sektor.

Indkomststatistikken

De oplysninger, der fremkommer i forbindelse med administrationen af personskattelovgivningen danner grundlag for den årlige indkomststatistik fra GS, som er en af de vigtigste kilder for de nuværende nationalregnskabsberegninger. Denne statistik, der ikke indeholder erhvervsopdelte data, er baseret på selvangivelsesoplysninger, som leveres direkte til GS fra de to kommunale datacentre. Skattedirektoratet ligger derfor ikke inde med disse oplysninger, og i det omfang regnskaberne B-indkomst er overført fra et vedlagt regnskab for en personligt drevet virksomhed, findes disse regnskaber alene ude i de enkelte kommuner.

*Nye muligheder baseret
på selvangivelser*

I relation til et nyt produktionsbaseret nationalregnskab vil en etablering af erhvervsfordelt statistik baseret på selvangivelsesoplysninger og regnskaber for personligt erhvervsdrivende være af afgørende betydning. På baggrund af møder med Skattedirektoratet kan det konstateres, at der synes at være gode muligheder for – og vilje til - hurtig iværksættelse af initiativer på dette område, således at en erhvervsfordelt opgørelse skulle kunne etableres allerede med data for skatteåret 2005. Det er aftalt, at drøftelser af de nødvendige tilpasninger i skemaerne og andre tiltag vil blive påbegyndt snarest mellem GS og Skattedirektoratet.

<i>Statistik baseret på de månedlige skatteindbetalinger</i>	Medens ovennævnte tiltag vedrører selvangivelsesoplysningerne og regnskaber og derfor primært er af betydning for det endelige nationalregnskabs datagrundlag, vil en erhvervsfordeling af de oplysninger, der fremkommer i forbindelse med de månedlige indbetalinger af skatter fra arbejdsgiverne (lønsum, antal lønsedler, det indeholdte skattebeløb) være af stor betydning for udarbejdelsen af det foreløbige nationalregnskab. For tiden er der ingen branchekode knyttet til de enkelte indbetalere, men Skattedirektoratet vurderer, at dette vil være en mulighed. Det bør også undersøges, om oplysningen om antal lønsedler kan anvendes som grundlag for en erhvervsfordelt beskæftigelsesstatistik. Også på dette område er der aftalt nærmere drøftelser mellem GS og Skattedirektoratet. Det kan oplyses, at en månedlig beskæftigelsesstatistik på et stort set tilsvarende grundlag for tiden er under etablering i Danmark.
<i>Selskabsregnskaber</i>	For aktieselskaber og anpartsselskaber, som er hjemmehørende i Grønland, ligger der regnskaber i den danske Erhvervs- og selskabsstyrelse, hvorfra de kan rekvireres, dog ikke elektronisk. Det kan her have betydning, at den nye A/S-lov giver adgang til statsejede selskabers oplysninger på lige fod med privatejede selskabers. Endvidere opretholder det grønlandske Skattedirektorat et selskabsregister, hvor der som et minimum ligger den skattepligtige indkomst for hvert enkelt selskab. Endelig kan man købe sig til adgang til regnskaberne hos Købmandsstandens Oplysningsbureau.
<i>En generel regnskabsstatistik</i>	Ideelt set kunne man ønske sig en generel regnskabsstatistik af den type, som alle EU-landene forordningsmæssigt er forpligtet til at udarbejde. En sådan statistik ville omfatte både selskaberne og de personligt erhvervsdrivende, der nu alene oplyser B-indkomst. Selv om det mest praktiske ville være, at disse regnskaber stilles til rådighed i standardiseret elektronisk form, er dette næppe realistisk. Således klarer en stor del af de indberetningspligtige i Danmark deres besvarelse til regnskabsstatistikken ved (lovligt og på opfordring) blot at indsende deres regnskaber, som derefter må standardiseres og registreres i Danmarks Statistik.
<i>Erhvervsregisterets betydning</i>	Det grønlandske erhvervsregister (GER), der blev oprettet i 1999, har efterhånden opnået en høj grad af dækning for de private virksomheder, medens registreringen af de offentlige enheder, herunder især de statslige, er ufuldstændig eller usystematisk. Den forudsatte brug af GER-nr i al kommunikation mellem virksomhederne og de offentlige myndigheder er endnu ikke fuldt indarbejdet. Fra januar 2005 overføres GER fra GS til Erhvervsdirektoratet, og det er en vis usikkerhed med hensyn til den fremtidige udvikling af erhvervsregistreringen.
Et velfungerende og opdateret erhvervsregister er et centralt omdrejningspunkt for statistikproduktionen i ethvert samfund. I relation til den statistik, der er nødvendig som grundlag for et produktionsbaseret nationalregnskab må det prioriteres højt at GER har en god funktionalitet og at GER-nr. anvendes som forudsat. På den anden side bør det undgås, at tilvejebringelsen af data til et nyt produktionsbaseret nationalregnskab i første omgang bliver gjort afhængig heraf. Erhvervsfordelte data med den detaljeringsgrad, som der er behov for til nationalregnskabet, vil kunne opstilles også selv om ikke alle intentionerne med GER er fuldt ud realiserede. Hertil kommer, at den foreliggende nationalregnskabsbaserede statistik for offentlig forvaltning og service indebærer, at den mangelfulde registrering af de offentlige enheder ikke umiddelbart vil være en hæmsko for udviklingen af det nye nationalregnskab. Og under alle omstændigheder vil man blive	

konfronteret med manglerne i erhvervsregistreringen tilbage i tiden, hvis 2000 skal være startåret for de nye beregninger.

Afgrænsningen af det økonomiske territorium

For en økonomi som den grønlandske er en korrekt afgrænsning af det økonomiske territorium afgørende. De personer og institutionelle eller lokale faglige enheder, hvis transaktioner skal indgå i nationalregnskabet, må kunne identificeres. Det er ikke altid givet, at for eksempel et lands egne regler for, hvornår en fysisk eller juridisk person bliver skattepligtig mv., også er den relevante nationalregnskabsmæssige afgrænsning. Da en relativt stor del af Grønlands arbejdsstyrke årligt flytter mellem Grønland og Danmark, herunder flytning ved pensionering, bliver det af stor betydning hvornår der er tale om en resident, en turist, eller en udenlandsk lønmodtager (fx fiskere). På samme måde kan der opstå tvivl om, hvor en virksomhed er hjemmehørende, for eksempel i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder eller for koncerner med en kompliceret struktur af datterselskaber og filialer. Medens de amerikanske baser i Grønland skal betragtes som udland, er den danske stats aktiviteter i Grønland er en del af den grønlandske økonomi.

I Danmarks Statistiks Erhvervsregister foregår der et arbejde med kortlægning af komplekse økonomiske enheder, også kaldet koncernprofilering. I det omfang et selskab med en grønlandsk ejer indgår i CVR, vil der i de fleste tilfælde også ligge en koncernprofilering, der viser, hvor de enkelte datterselskaber er hjemmehørende og hvorledes de indgår i den danske statistik.

De tjenesteydende erhverv

De tjenesteydende erhverv er generelt dårligt belyst i statistikken (undtagen hvor offentligt ejede virksomheder spiller en dominerende rolle, fx inden for transport og tele). Dette gælder også udenrigshandelen med tjenester. På dette felt adskiller situationen i Grønland sig imidlertid ikke væsentligt fra, hvad der er tilfældet i mange andre udviklede lande, om end statistikkerne netop på dette område er under kraftig udbygning i de fleste lande, både hvad angår produktion af og udenrigshandel med tjenester. Hertil kommer, at der netop inden for de tjenesteydende erhverv i disse år kan forekomme væsentlige nye udviklinger, som det ikke er muligt at skønne over ud fra andre typer af foreliggende oplysninger. Det ville være en stor hjælp, hvis disse erhverv i hvert fald kunne følges gennem en generel lønudbetalings- eller beskæftigelsesstatistik.

Udenrigstransaktionerne

Udenrigshandelen med tjenester kan for tiden kun opgøres i relation til Danmark, og da kun baseret på Nationalbankens betalingsstatistik, jf. Pengestrømsanalysen. Når den nye skemabaserede betalingsbalance for Danmark introduceres fra 2005, vil det blive muligt på baggrund heraf at uddrage alle betalingsbalancemæssige transaktioner mellem Grønland og Danmark. Ud over tjenester vil det især dreje sig om lønninger og formueindkomster, samt overførsler. Endvidere vil de bilaterale finansielle transaktioner kunne følges. Spørgsmålet om den statistiske usikkerhed på opgørelsen af transaktionerne mellem Danmark og Grønland må vurderes, når de første resultater for den nye betalingsbalance foreligger. Eventuelt kan stikprøverne i Danmark tænkes udvalgt/ændret under hensyntagen til dette behov. For transaktioner med andre lande end Danmark vil man kunne anvende spørgeskemabaserede undersøgelser, der formentlig kun behøver at omfatte ganske få virksomheder, samt de betalingsoplysninger, svarende til indholdet i Nationalbankens betalingsstatistik, som Grønlandsbanken leverer til GS.

<i>MFI statistik</i>	Hvis bankerne udarbejder en MFI statistik af samme omfang som den, der nu foreligger for danske banker, vil der være tilstrækkeligt grundlag for både opgørelse af deres produktionsværdi og fordelingen af de imputerede banktjenester (FISIM). Bankerne i Grønland har i efteråret 2004 drøftet dette med Nationalbanken. Statistikken kan formentlig påbegyndes fra januar 2006.
<i>Uformelle økonomi</i>	En statistisk dækning vil aldrig kunne blive fuldstændig. Der vil derfor være behov for at skønne over omfanget og karakteren af den uformelle økonomi. Dette gælder dels selvbyggeri og fangernes naturaløkonomi og dels aktiviteter, hvor man søger at unddrage sig skattebetalinger mv. Der kan her eksempelvis være tale om aktiviteter inden for fiskeri og visse tjenesteydende erhverv. Hertil kommer illegale transaktioner, som i henhold til SNA skal medregnes, hvis de finder sted mellem samtykkende parter. Indtil for nyligt var det dog accepteret i det Europæiske Nationalregnskabssystem (ENS), at der blev set helt bort fra illegale aktiviteter. Nu foreligger der imidlertid en beslutning om det modsatte, og sådanne beregninger udføres for tiden i Danmark med henblik på at tage dem med i nationalregnskabet i løbet af 2005. Hvis de foreliggende skøn over hashforbrugets omfang i Grønland står til troende, vil alene størrelsesordenen heraf gøre det nødvendigt at inddrage dette forbrug eksplicit i beregningerne, hvis forvridninger i konsum/opsparringsrelationerne og på betalingsbalancen skal undgås. I OECD rapporten fra 1999 nævnes det, at der må være en betydelig uformel økonomi i bygderne (baseret på "Fisker og fangerfamiliers levevilkår", GS 1994).
<i>Betalingsbalance</i>	Der findes ingen betalingsbalancestatistik for Grønland. Der har igennem tiden været gjort enkeltstående forsøg på opstilling af en betalingsbalance, hvoraf det mest omfattende er "Pengestrømme mellem Grønland og Danmark" fra 2003, der blev udarbejdet af en arbejdsgruppe under Selvstyrekommisionen. På trods af titlen indeholder analysen også skøn for en samlet betalingsbalance for Grønland for året 2001. De primære kilder er udenrigshandelsstatistikken og Nationalbankens betalingsstatistik. Resultatet af analysen er et betydeligt overskud på betalingsbalancens løbende poster, svarende til ca. 25 pct. af BNP. Dette overskud kan dog ikke findes afspejlet hverken i de registrerede finansielle transaktioner eller i det store grønlandske tilgodehavende i udlandet, som det skulle have givet anledning til, hvis det havde karakteriseret den normale situation over en årrække. I analysen gøres der opmærksom på en række mulige fejlkilder samt behovet for en løbende betalingsbalancestatistik. Fra Økonomidirektoratet foreligger der fra 1994 "Skitse til opstilling af en betalingsbalance for Grønland", som ved andre metoder og en lang række skøn, men selvsagt også anvendelse af udenrigshandelsstatistikken, kommer frem til et niveaumæssigt betydeligt mindre overskud på betalingsbalancens løbende poster for 1993 (6 pct. af BNP) end ovennævnte analyse, selv om "udgangsbalancen", som er bloktilskuddet minus handelsbalanceunderskuddet, er af nogenlunde samme størrelse i de to opgørelser. Endelig foreligger der i GS en række notater og breve fra 1991, der analyserer og vurderer de samme problemstillinger eller paradokser om "hvor bloktilskuddet bliver af", dog med et noget andet udgangspunkt, nemlig sammenligningen af disponibel BNI pr. capita i henholdsvis Grønland og Danmark. De involverede parter var Økonomidirektoratet, Grønlands Statistiske Kontor samt Det rådgivende udvalg vedrørende Grønlands Økonomi.

Ovenstående gennemgang gør ikke krav på at være udtømmende mht. forsøg på opstilling af en betalingsbalance for Grønland, ligesom det ligger uden for denne undersøgelses rammer og muligheder at foretage en vurdering af de omtalte analyser, men det er givet, at de samstemmende peger på behovet for at der udarbejdes en løbende betalingsbalancestatistik for Grønland, som for offentligheden kan komme til at fremstå som retvisende. I relation til nationalregnskabsprojektet er udarbejdelsen af betalingsbalancens løbende poster også en nødvendig forudsætning for opstilling af nationalregnskabs hovedkonti frem til kapitalkontoen (hvis saldo, nettolåntagningen, er et spejlbillede af underskuddet på betalingsbalancens løbende poster og kapitalposter).

Den nye danske betalingsbalance fra 2005 giver muligheder for en spejlstatistik for de bilaterale transaktioner mellem Grønland og Danmark. Endvidere vil de danske skemaer til den nye spørgeskemabaserede indsamling af betalingsbalance-oplysninger formentligt kunne udnyttes til direkte indsamling af betalingsbalanceoplysninger i Grønland i det omfang, man måtte finde det hensigtsmæssigt.

5. Metodeovervejelser

Beregning fra tre sider

Det ligger allerede i oplægget til denne forundersøgelse, at der ønskes et produktionsbaseret nationalregnskab. Dette indebærer som et minimum, at produktionssiden skal opdeles på et antal erhverv, og anvendelsessiden på hovedkategorierne af endelige anvendelser og underkategorier heraf. I et produktionsbaseret system vil man endvidere forvente, at der for hvert erhverv foreligger en produktionsværdi og et forbrug i produktionen, samt at værditilvæksten er opdelt på lønninger, bruttorestindkomst og andre produktionsskatter, netto. Dette sidste kan være kombineret med beregninger fra indkomstsiden. Det må være en målsætning, at al tilgængelig information inddrages, således at beregningerne af BNP fra alle tre sider – produktion, anvendelse og indkomst – understøtter hinanden.

Skematisk oversigt over et varebalancesystem

	TILGANG		ANVENDELSE				
	Indenlandsk produktion 10-20 brancher	Import af varer og tjenest.	Forbrug i prod. 10-20 brancher	Privat forbrug Underopdelt på hovedgrupper af COICOP	Offentligt forbrug Opdelt iflg. COFOG	Investeringer Art og erhverv	Eksport af varer og tjenest.
Varer og tjenester 200-1000							
I alt	U Produktionsværdi	U	U Råstof i alt	U	U	U	U
			Værditilvækst				
			U Produktionsværdi				

Anm.: U angiver udgangsskøn

<i>Udgangsskøn</i>	Uanset konkret beregningssystem må der opstilles <i>udgangsskøn</i> for hvert enkelt nationalregnskabstal på offentliggørelsesniveau (produktionsværdi og råstofforbrug i hvert erhverv, de endelig anvendelser med underopdelinger) som grundlag for de videre beregninger. Udgangsskønnene er angivet ved de grå felter i ovenstående skematisk oversigt over et nationalregnskabsmæssigt varebalancesystem.
<i>Forenklet makrometode</i>	Da udgangsskønnene relaterer sig til offentliggørelsesniveauet, udgør de - efter at tilgang er bragt til at stemme med anvendelse - et fuldstændigt funktionelt nationalregnskab (dvs. den del af nationalregnskabet, der vedrører produktion og indkomstdannelse), og man kan i princippet metodemæssigt stoppe her. Beregningsmæssigt vil denne metode være karakteriseret ved et stort antal separate beregningsprocedurer, samt en afstemning på aggregeret niveau, hvor den underliggende konsistens på vareniveau ikke vurderes og ikke nødvendigvis er til stede (makroafstemning). Nødvendigheden af afstemning på makroniveau er en væsentlig svaghed ved denne fremgangsmåde, da det på makroniveau er vanskeligt at vurdere, hvor det er mest velbegrunderet at ændre for at opnå samme BNP fra produktions- og efterspørgselsside. Risikoen er, at man baserer sig på forenklete tilpasningsmetoder, såsom at gøre det private forbrug eller lagerændringerne residualbestemte. En fordel ved denne metode i forhold til varebalancemetoden vil i så fald være, at den er mindre ressource- og tidskrævende. Dette gælder imidlertid kun, hvis man i makroafstemningen går summarisk til værks. Hvis man derimod vælger ad hoc at inddrage en lang række yderligere detaljer i sine vurderinger, vil man bevæge sig i retning af et usystematisk varebalancesystem, som det kan være særdeles ressourcekrævende at håndtere, og – ikke mindst – at dokumentere. Denne fremgangsmåde vil endvidere i relation til fastprisberegningerne rejse særlige problemer, da der ikke kan deflateres på vare- og tjenesteniveau, hvorfor der må etableres særskilte prisindeks svarende til de enkelte variable. Hertil kommer, at der i forbindelsen med deflateringen opstår et yderligere makroafstemningsproblem af samme type som for tallene i løbende priser. Dette vil kunne indebære, at fastlæggelsen af vækstraten i BNP i faste priser får et vist arbitrært præg.
<i>Varebalancemetoden</i>	Varebalancemetoden (commodity flow method) er karakteriseret ved, at man ud over at have de ovennævnte udgangsskøn som input til systemet primært arbejder på detaljeret niveau med afstemning af tilgang og anvendelse af de enkelte varer og tjenester. Varebalancemetodens styrke er en effektiv udnyttelse af alle kildedata uanset på hvilket detaljeringsniveau, de er til rådighed. Herved undgås, at den værdifulde information, der ligger i de detaljerede data, bliver aggregeret væk allerede inden tallene inddrages i nationalregnskabsberegningerne. Dette system er på grund af sin detaljeringsgrad også velegnet til at drage fuld nytte af ufuldstændige kildedata. Fremgangsmåden er også den anbefalede i SNA. Det er endvidere alene denne metode, der direkte leder frem til et datagrundlag for opstilling af input-output tabeller.

I varebalancesystemet vil udgangsskønnene optræde som et første estimat af systemets søjlesummer, men når hver enkelt vare er blevet afstemt (mikroafstemning), vil systemet også være balanceret på makroniveau, og

udgangsskønnene dermed i mange tilfælde modificeret på baggrund af konkret begrundede ændringer. Hertil kommer, at fastprisberegningerne kan finde sted inden for et konsistent system, hvor der ikke opstår et nyt separat afstemningsproblem i faste priser.

I praksis kan et varebalancesystem etableres og drives på forskellige niveauer af sofistikation, tilpasset den konkrete data- og ressourcesituation. Det er vigtigt at være opmærksom på, at arbejdet med at opstille et varebalancesystem ikke stiger proportionalt med antallet af varer. Det må snarere ses som en fast omkostning uafhængigt af antallet af varer. I øvrigt forefindes der i både Danmark og Norge allerede udviklede varebalanceprogrammer, som det skulle være muligt at overflytte. Hvis forudsætningerne er til stede, kan det imidlertid også være en god læreproces at udvikle sit eget programmel. De beregninger, der skal foretages, er grundlæggende set ikke specielt komplicerede, og man behøver ikke nødvendigvis fra begyndelsen at have alternative automatiske afstemningsprocedurer mv. indbygget.

- Blandet metode* Det vil også være en mulighed at opstille et varebalancebaseret system for et benchmark år, og dernæst føre det frem ved mere enkle metoder, der grundlæggende svarer til anvendelse af makroafstemning på udgangsskønnene. Den gradvise forældelse af benchmarkåret er imidlertid her et problem. Derimod vil denne fremgangsmåde være en mulighed i forbindelse med beregningen af foreløbige tal, selv om det i Grønlands tilfælde er vanskeligt at forestille sig, at man skulle undlade at benytte den detaljerede information i importtallene også ved de foreløbige beregninger.
- Antal brancher* Det vurderes, at en opdeling på 10-20 erhverv vil være tilstrækkelig som grundlag for en relevant samfundsbeskrivelse og til de fleste analytiske formål. I Selvstyrekommisionens betænkning anføres det (s. 272), at "der mangler et ordentligt statistisk grundlag for at kunne udarbejde en mere nøjagtig inddeling af økonomien på sektorer". Ved erhvervsopdelingen skal der tages stilling til, om de ikke-markedsmæssige aktiviteter, der udføres af det offentlige, også skal erhvervsfordeles, eller om alle disse aktiviteter alternativt skal ligge samlet i et enkelt "erhverv". Det første anbefales i SNA, men er ikke nødvendigvis hensigtsmæssigt.
- Antal varer* Det er vanskeligt forud for en egentlig detailplanlægning af et varebalancesystem at fastlægge, hvor mange grupper af varer og tjenester det skal indeholde. I Grønlands tilfælde vil et groft første skøn være et sted mellem nogle få hundrede og ca. 1000. Der er tidligere blevet opstillet et forholdsvis detaljeret varebalancesystem (stort set de 1100 firecifrede HS-numre for varer, 43 tjenester samt 51 brancher) for Grønland for året 1992. Uden her at forsøge at vurdere kvaliteten af dette arbejde illustrerer det, at noget sådant har kunnet lade sig gøre, samt at det gennem varebalancemetoden lykkedes at beregne detaljerede endelige anvendelser (hvoraf det private forbrug endnu i dag indgår i vægtgrundlaget for forbrugerprisindekset). Det er imidlertid ikke nødvendigt at gå så detaljeret til værks, selv om metoden med blot at vælge de firecifrede HS-numre på mange måder er lettere end selv at forsøge at definere mere skræddersyede grupper, som herefter skal vedligeholdes. Det danske system er således baseret på 6-cifrede HS-numre. Der er endvidere på eksperimentel basis opstillet erhvervsopdelte (15 erhverv) serier for værditilvæksten for årene 1955-93. Disse beregninger kan sammen med varebalancesystemet for 1992

studerer som inspiration, men det foreslås ikke, at de anvendte metoder direkte skal indgå i opbygningen af et nyt nationalregnskab.

<i>Hovedkonti</i>	Ovenstående metodemæssige overvejelser har kun vedrørt den funktionelle del af nationalregnskabet, dvs. varer og tjenester, samt værditilvækst i de enkelte erhverv. Beregningerne dækker således vare- og tjenestekontoen, produktionskontoen og konto for indkomstdannelse, men ikke de følgende hovedkonti, der fører frem til bruttonationalindkomst (BNI), disponibel BNI, bruttoopsparing og fordringserhvervelse netto. Det må antages, at hele sekvensen af hovedkonti skal omfattes af et nyt nationalregnskab. Opstillingen heraf er nært forbundet med (indeholder et spejlbillede af) betalingsbalancens løbende poster (og eventuelle kapitalposter - som ikke må forveksles med de finansielle transaktioner).
<i>Opdeling af endelige anvendelser</i>	De endelige anvendelser skal opdeles på funktioner for det private konsum i henhold til COICOP, med 13 grupperingen som et minimum, og investeringerne på hovedarter, og helst også på investerende erhverv. Det offentlige konsum skal foreligge på COFOG grupper (er allerede tilfældet i statistikken for offentlig forvaltning og service).
<i>Bytteforholdet</i>	Den særlige grønlandske erhvervsstruktur med ensidig afhængighed af fiskeriet i eksporten tilsiger, at der udarbejdes standardtabeller hvor betydningen af ændringer i bytteforholdet vises.
<i>Institutionel sektoropdeling</i>	Endelig bør en institutionel sektoropdeling overvejes. Som et minimum opdeling på en sektor for offentlig forvaltning og service og en restsektor. (Bemærk, at vi ikke taler om en offentlig og en privat sektor). Denne opdeling er af stor selvstændig interesse, da man herved får beskrevet forholdet mellem det offentlige og den øvrige økonomi på en række vigtige områder, såsom lønninger, forbrug, produktionsskatter, indkomstskatter samt sociale bidrag og overførsler. Endvidere fremkommer det offentliges overskudsbegreber ved denne opdeling. Opdelingen tjener også til at forebygge misforståelser mht. fortolkningen af den disponible indkomst for økonomien som helhed.
<i>Satellitregnskab for fiskeri</i>	Uanset om man anvender et varebalancesystem eller ikke, kan det i mange tilfælde være hensigtsmæssigt at opstille særlige satellitregnskaber for vigtige "komplekser" i økonomien, hvor man ud over de økonomiske størrelser også kan inddrage fysiske forhold såsom producerede og anvendte mængder, beskæftigelse, implicit produktivitet, kapitalapparat, særlig viden om prisforhold mv. I satellitregnskabet fremkommer dermed alle de oplysninger, der skal gå ind i nationalregnskabet for det pågældende område. Disse data skal derfor i princippet holdes uden for både mikro- og makroafstemninger, om end afstemningerne kan fungere som et yderligere check på tallene. I Grønlands tilfælde vil det være nærliggende at opstille et satellitregnskab for rejer (eller mere generelt for fiskeri). Den nationalregnskabsmæssige opstilling på grundlag af det offentliges regnskaber samt energibalancerne kan betragtes som et allerede eksisterende satellitsystemer.